

1. BELİRLEYİCİ KURAMSAL YAPILARIN ZORUNLULUĞU VE DİRENCİ

Bilimsel bilginin tarihi, tümevarımcı ve yanlışlamacı yaklaşımlarla uygunluk göstermemektedir. Kuramlar ile tekil önermeler (gözlem önermeleri) arasındaki ilişkiye yoğunlaşan bu yaklaşımlar kısmı açıklamalar getirebilmektedir.

Bütünsel bir açıklama için,

- a. Olgudan kopmama (nesnellik ve evrenselliğin güvencesi)
- b. Kuramsallaşma (Açıklama ve öngörü gücünün artması)
- c. İlerleme

Niteliklerinin tarihsel verilerle de uyuşacak biçimde revize edilmesi gerekmektedir.

- a. Olgudan Kopmama: “Olgudan kopmama” bilginin temel formu olarak görülen önermenin içerikli olması ve doğrudan ya da dolaylı olarak empirik biçimde gerçekliğe (ya da gerçekliğin bir kısmına) gönderme yapıyor olması gerekliliğini ifade eder. Daha önce de üzerinde durulduğu gibi, tikel bir gözlem önermesi belirli zaman ve mekan koordinatlarındaki belirli bir empirik tespite gönderme yapar ve karmaşık ya da kuramsal önermeler bu tür önermelerle mantıksal bağları olduğu sürece geçerli bilgi önermeleridir. Buna karşın, sadece tümevarım yoluyla, yani, tikel gözlem önermelerinden kuramsal bir terim içeren tümel bir önermeye geçilemeyeceği görülmektedir [MOLEKÜL ÖRNEĞİ]. O HALDE, BU TÜR ÖNERMELERDE, KAVRAMLAR ARASI BİR YÜKLEMLEME İLİŞKİSİ KURULDUĞUNDA KAVRAMIN ANLAMI NEREDEN GELMEKTEDİR?

- i. Kavramlar anlamlarını ‘TANIM’ yoluyla kazanıyorsa bu durum tanımın içinde yapılacağı bir ‘yapı’yı gerekli kılacaktır. Çünkü, bir tanım, başka kavramların, terimlerin anlamlarını önceden bilmeyi gerektirir. Gönderimde bulunulan bu terim ve kavramlar da başka kavram ve terimlerin anlamlarını önceden gerekli kılarlar. O HALDE, BİR İNSAN BİRÇOK KELİMENİN ANLAMINI ÖNCEDEN BİLMEDİĞİ SÜRECE, SÖZLÜK FAYDASIZ BİR ŞEYDİR. NEWTON, KÜTLE VE KUVVETİ, NEWTON-ÖNCESİ TERİMLERE GÖRE TANIMLAYAMAZDI. O HALDE, HER “YENİ” KAVRAM İÇİN YA YENİ BİR KAVRAM SİSTEMİ

FEL312 BİLİMSEL DÜŞÜNCENİN TARİHİ DERS NOTLARI

GEREKLİDİR YA DA SONUÇLARI AYNI OLACAK BİÇİMDE ESKİ BİR KULLANIMI YENİ BİR ALANA TAŞIMAK GEREKİR.

- ii. Kavramların anlamları, göstererek tanımlama yoluyla sabitlenecekse, “kütle”, “molekül”, “görünmez el”, “bilinç-altı” gibi kavramlara gözlem yoluyla ulaşamaz. Ancak bu kavramlar hipotetik bir biçimde öne sürüldükten sonra empirik verilerle ilişkilendirilebilirler. BU DURUM DA BİR KEZ DAHA BİR “SİSTEMİ / YAPIYI” ÖNCELER.

Kuramın önceliği ve buna bağlı olarak empirik verinin kuram-yüklülüğü yaklaşımı bağlamsal ya da tarihsel bir a priori’liğe gönderimde bulunur. Yani, rasyonalizmin öne sürdüğü gibi, TÜM deneyimi önceleyen, içerikli bir a priori yapıdan ya da bilgidен değil, belirli bir tür deneyimi ya da belirli bir tarihsellikteki bir deneyimi biçimlendiren önsel kabullerden söz edilmektedir. Bu önsel kabuller bilgi için ZORUNLUDUR. Bu zorunluluğa ve empirik verinin kuram-yüklülüğüne bağlı olarak bir yapıdan diğerine geçiş iki farklı dünya arası geçişe benzer ve terk edilmesi öngörülen yapı bu değişime DİRENÇ gösterir.

[Tavşan / Ördek örneği hatırlanacak olursa, görsel olarak iki kalıp arasında gidip gelmek olanaklı olsa da, aynı anda hem bir tavşan hem de bir ördek görmek olanaklı değildir. Tüm bilgi üretimi ve buna yönelik eğitimi ‘tavşan’ görmeye göre biçimlenmiş bir bilim insanını ‘ördek’ görmeye ‘ikna’ edebilmek zordur. ‘Tavşan’ empirik verisini görünür kılan kurama A, ‘ördek’ empirik verisini görünür kılan kurama B denirse, A kuramına bağlı bir insan, B kuramına geçişte direnç gösterecektir. Empirik veri kanıtı bu geçiş için yetersizdir. O halde, bu geçiş epistemolojik olduğu denli sosyolojiktir.]

Bilimsel kuramlar bu bağlamda kompleks / karmaşık yapılardır. Thomas Kuhn, geniş anlamıyla bu yapılara ‘paradigma’ adını vermiştir. Kuhn’un post-pozitivist yaklaşımı bilgi kuramını (bilim felsefesini) bilim (bilgi) tarihi verileri ile yüzleştirmeye dayanır. Kuhn’un amacı, pozitivistin ya da geniş anlamıyla bilgi kuramının çözümleyici etkinliğini aşarak, bilgi tarihi verileriyle uyumlu olacak bir bilgi kuramı / epistemoloji modeli geliştirebilmektir.

Bu çerçevede iki tespit öne çıkar:

1. Bilimsel ilerleme devrimseldir.

2. Özelde bilimsel bilginin genel olarak da bilginin sosyolojik bir boyutu vardır. Bilgi üretimi dinamik bir süreçtir. → SOSYO-EPİSTEMOLOJİNİN DOĞUŞU